

DWARS DOOR DE BALKAN

Nationaal Park Piatra Craiului,
Roemenië

COLUMBUS TRAVEL

De mooiste reizen weg van de massa

De mooiste reizen zijn ontdekkingsreizen. Ze stellen je in staat om nieuwe werelden vol vreemde landschappen, culturen en denkbeelden te doorgronden. Maar ook om een stukje van jezelf te (her)-ontdekken – de ideeën waar je waarde aan hecht, de mensen van wie je houdt, alles wat jou als individu definieert. Sinds 2005 biedt Columbus Travel een tegenantwoord op massatoerisme. Door onvergetelijke reiservaringen met hart voor de lokale cultuur en natuur in kaart te brengen en een eerlijke dialoog aan te gaan over de impact van reizen.

De schrijvers en fotografen van Columbus Travel zijn onafhankelijk en bestrijken de hele wereld, maar beseffen ook dat ze niet ver hoeven te reizen voor een mooie reiservaring. Want het avontuur lonkt vaak al om de hoek. Voor de reportages werkt Columbus Travel zoveel mogelijk samen met lokale reisorganisaties, ondernemers en experts. Daarmee draagt het bij aan de lokale economie – de inkomsten uit het toerisme horen naar de lokale bevolking te vloeien. Alle tips zijn persoonlijk, op maat gemaakt en met een zo klein mogelijke ecologische voet-afdruk.

Trek de wereld in en ontdek!

De kracht van verwondering

De Balkan is een regio waar eeuwenoude culturen, spectaculaire natuur en avontuur samenkomen op een manier die je zelden ergens anders vindt. Van de ruige pieken van Montenegro tot de romantische eilanden van Kroatië, van de bruisende straten van Belgrado tot de verstilde bergdorpen van Albanië – het uiterste zuidoosten van Europa is een schatkist vol contrasten en verrassingen.

Dit boek is ontstaan uit verwondering. Verwondering over hoe dichtbij deze regio eigenlijk is, en toch hoe weinig we er echt van kennen. De verhalen, foto's en tips op de volgende pagina's nemen je mee op ontdekkingstocht door landen die nog niet zijn platgelopen door het massatoerisme. Onze fotografen en schrijvers reizen al jaren door de Balkan – vaak met niets meer dan een rugzak en een camera – op zoek naar verhalen die verwonderen en het waard zijn om verteld te worden. Je leest over bijzondere ontmoetingen, overnachtingen op onverwachte plekken en routes die je ver buiten de gebaande paden brengen.

De Balkan vraagt erom ontdekt te worden. Niet vluchtig, maar met aandacht en verwondering. Dit boek geeft je het duwtje in de rug – de rest beleef je zelf. Jouw persoonlijke Balkanverhaal begint hier!

Mark Mackintosh

Hoofdredacteur Columbus Travel

Inhoud

1

ALBANIË, KOSOVO EN MONTENEGRO

 Balkan voor
beginners

pagina 10

2

ALBANIË, KOSOVO EN MONTENEGRO

 Tussen de reuzen van
de Vervloekte Bergen

pagina 28

3

ALBANIË

 Naar de rand van de
bewoonde wereld

pagina 44

4

BOSNIË EN HERZEGOVINA

 Kennismaken met een
grote onbekende

pagina 62

5

BULGARIJE

 Zuidoost-Europa
buiten het boekje

pagina 76

6

KROATIË

 Binnendringen tot het
vergeten achterland

pagina 98

7

NOORD-MACEDONIË

 Zuidelijk landschap
met vele gezichten

pagina 114

8

ROEMENIË

 Op ontdekking in de
Donau-delta

pagina 128

9

ROEMENIË

 De lokroep van
het platteland

pagina 142

10

SERVIË

 Opgeklommen uit
de vergetelheid

pagina 164

11

SLOVENIË

 In de ban van de
Europese beer

pagina 178

Eilanden in de Balkan

pagina 24

Zinderende hoofdsteden

pagina 92

Nationale parken

pagina 122

Roerige geschiedenis

pagina 158

Spectaculaire hikes

pagina 192

Kadiut-brug bij Përmet,
Albanië

Crnojevića-rivier bij Pavlova Strana,
Montenegro

ALBANIË, KOSOVO EN MONTENEGRO

Balkan voor beginners

Elke reis die je maakt wordt interessanter als je in de geschiedenis duikt, maar dat geldt zeker voor Albanië, Kosovo en Montenegro. Hoewel niet elk land volledig wordt erkend, is het kinderlijk eenvoudig om dit Balkan trio als verrassende vakantiebestemmingen te erkennen.

▲ Erzen-rivier bij Pëllumbas, Albanië

‘Het was twee uur lopen van Selbë naar Fravesh. Dat deed je in die tijd, dwars door een kloof die bij noodweer en overstromingen levensgevaarlijk was om over te steken.’ Dais Duqi nipt van een Turkse koffie en legt zijn dunne sigaret verlegen terzijde. ‘Ik rook er maar vier, vijf op een dag’, verontschuldigt hij zich. ‘Soms doe ik een week met een pakje.’ Naar Albanese maatstaven mag je dan zeggen dat je niet rookt. ‘Ik was destijds leerkracht literatuur. De staat bepaalde waar je werkte. Doordeweeks was ik weg van mijn familie.’ Pas in 1992 kwam er in Albanië, als laatste land op de Balkan, een eind aan het communisme en stortte het systeem in. ‘Nu zijn er haast geen leerkrachten meer om les te geven op dorpscholen, zoals hier in Pëllumbas’, vervolgt Dais. ‘Klassen worden noodgedwongen samengevoegd – als scholen hun deuren nog niet gesloten hebben.’

De dorpen in Albanië stromen leeg, maar er zijn ook mensen die bewust kiezen voor dit dorpsleven. Voor de rust. Voor burens die nog de tijd nemen voor elkaar. Voor de rijkdom die het platteland óók biedt, naast armoede en hard werken. In de overvloedige tuinen groeien druiven, pruimen, granaatappels, kaki's en jujubes. Kleine, ovale vruchten die op dadels lijken. Geen wonder dat de dorpswinkel alleen bananen verkoopt. Een van de mensen die hier vanuit Tirana heen verhuisden, is Ilir Hysa. Eerder opende hij het eerste hostel van Albanië en knapte hij een voormalig schoolgebouwtje aan de Ionische kust op, net als een verlaten villa in het oosten van het land. Toeristenverblijven op minder voor de hand liggende plekken. Nu restaureert hij een stenen dorps huis in Pëllumbas.

Bij een weekendje wellness denk ik zelden aan de Balkan, maar Ilir zweert bij deze Albanese spabehandeling.

Samen met vrijwilligers werkt Ilir aan een wandelroute die de Erzen-rivier met een grot in de omgeving verbindt. Hij hoopt duurzaam toerisme in de regio te ontwikkelen. Tot niet eens heel lang geleden keerden bezoekers na een bezoek aan de grot weer terug naar het drukke Tirana. Nu blijven ze langer. Net als met zijn eerdere projecten wil Ilir voor werkgelegenheid zorgen daar waar de jeugd wegtrekt.

ALBANESE SPABEHANDELING

De brede kloof voor ons opent zich waar de smaragd-groene Erzen stroomt. We plukken bramen, mirabellen en pruimen. De hele omgeving is een grote verwilderde tuin. ‘Aan de olijfbomen zie je waar vroeger huizen hebben gestaan’, wijst Ilir. Enkele kinderen zijn met hun ezeltje op pad om hout te sprokkelen. Maar verderop in de vallei wordt de idylle ruw verstoord. Een groot stuk bos wordt met geweld gekapt om er olijfbomen te planten. Ilir weet niet of ze hier toestemming voor hebben en of het klopt dat het hun land is, maar het voelt verkeerd. ‘Sommige ontwikkelaars hebben weinig oog voor de omgeving.’ Maar is dit niet juist wat hij wil? Mensen die in Pëllumbas blijven – of ernaar terugkeren – om iets te beginnen? Een olijfbomgaard, een café aan de rivier, omdat ze kansen zien, een toekomst in dit dorp? ‘Het gaat om bewustwording’, vindt Ilir. ‘Wanneer volwassenen geen oog hebben voor deze natuurpracht, dan heb ik daar weinig geduld mee. Maar als kinderen uit het dorp de richtingbordjes die wij plaatsen omgooien, dan kan ik daar begrip voor opbrengen. Dat is jeugdige baldadigheid.’

Het geluid van de bulldozer wordt overstemd door het ruisen van de rivier. Een paar dagen geleden heeft het geregend en hoewel het melkachtige groen van de Erzen weer langzaam helder wordt, is er op de bodem van rotsen een glibberige laag modder bezonken. Ilir hurkt op de oever en smeert zijn armen, borst en gezicht in. ‘De modder zit boordevol mineralen die gezond zijn voor je huid.’ Hij laat de dikke, grijze laag opdrogen in de zon, om daarna opnieuw een duik in het koude rivierwater te nemen. Wanneer ik zelf de modder laat inwerken voel ik hoe kleine visjes aan mijn tenen en kuiten knabbelen. Bij een weekendje wellness denk ik zelden aan de Balkan, maar Ilir zweert bij deze Albanese spabehandeling.

OOSTERSE SFEREN

Over verrassend goede wegen rijden we naar het noordoosten, richting Kosovo. In drie minuten zijn we de grens over. Misschien hebben de weldadige mineralen en het trage dorps tempo ons al te zeer ontspannen, want pas kilometers later vragen we ons af of we hier geen autoverzekering hadden moeten afsluiten. Onverzekerd door Kosovo rijden, dat klinkt niet als een goed idee. Zeker niet met de wirwar van straten in de stad Prizren voor ons. Al lijkt het tijdens de eerste kennismaking mee te vallen met de drukte. Met soezende katten voor de Sinan Pasha-moskee, een Ottomaanse boogbrug en konaks aan de rivier – deftige herenhuizen waarin rijke families gratis een kamer aan reizigers aanboden.

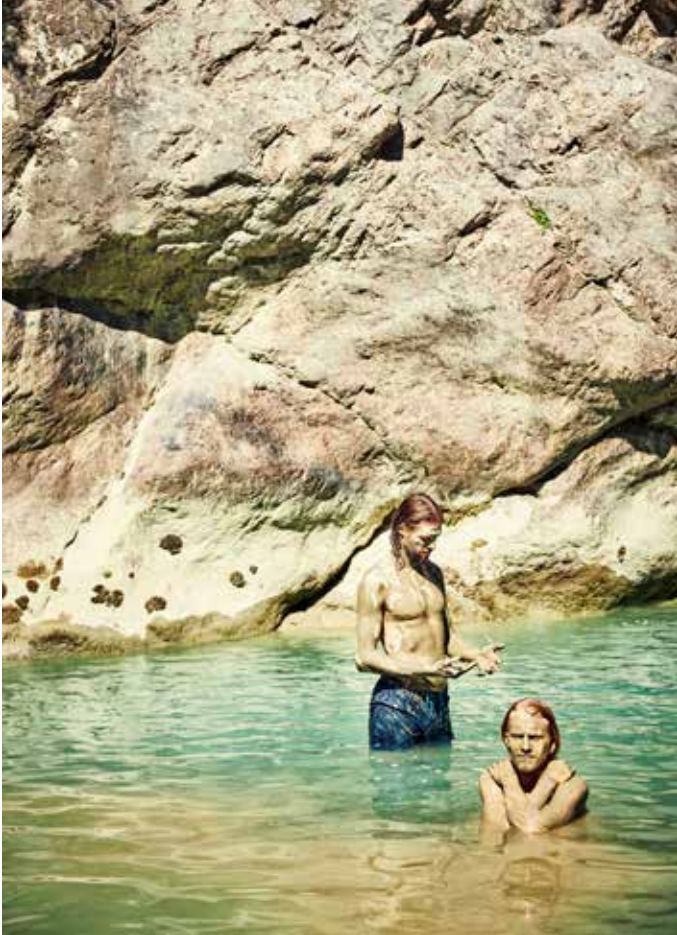

▲ Sinan Pasha-moskee, Prizren, Kosovo

► Modderbad in de Erzen-rivier, Albanië

Waar Albanië met leeglopende dorpen kampt, zijn de problemen in Kosovo van een andere orde. Hier loopt het halve land leeg. Goed, niet overdrijven: ruim een kwart van het land. Van de 2,6 miljoen Kosovaren wonen en werken er 800.000 in het buitenland. Dan is er ook nog de omstreden kwestie van de in 2008 uitgeroepen onafhankelijkheid. Kosovo wordt wereldwijd door zo’n honderd landen erkend, waaronder Nederland en de meeste EU-lidstaten. Servië daarentegen beschouwt het gebied consequent als een afvallige provincie: Kosovo i Metohija. De scheiding doet nog altijd pijn, want hier, op het Merelveld – *Kosovo polje* in het Servisch – ligt het tot mythische proporties verheven ontstaan van het land Servië. Hier namen de Serviërs het op tegen het Ottomaanse Rijk en offerden zij zich op om Europa te beschermen.

Als bezoeker merk je weinig van deze frictie, die zich ver van Prizren afspeelt. In en rondom deze multiculturele stad waar Albanees, Turks, Bosnisch en Romani, de taal van de Roma, de officiële talen zijn kun je Servische kerken en kloosters zonder problemen bezoeken.

BANDIETEN

Zo levendig als Prizren is, zo gesloten is het dorp Drenoc. Hoge muren, stevige verdedigingstorens en kleine ramen scheiden de bewoners van de buitenwereld. Dit is het land van bloedwraak en van de *Kanun*, het boek van traditionele wetten waaraan in grote delen van Albanië en Kosovo nog altijd veel waarde wordt gehecht. Fortachtige torenhuizen boden bescherming tegen de elementen én wraakzuchtige vijanden. In Albanië komt bloedwraak nog

▲ Rijeka Crnojevića, Montenegro

altijd voor, al zijn het tegenwoordig vooral oude mannen die hun familie-eer wreken. Jongeren zetten niet snel hun toekomst op het spel. Wel kunnen ze slachtoffer worden van een familievete en zijn er mensen die in angst en onzekerheid hun leven tussen vier muren slijten.

Gelukkig werd de familie Mazrekaj nooit door een dergelijke tragedie getroffen. Isup en zijn dochter Nita nodigen ons uit in de gastenkamer boven in hun kulla, de eeuwenoude verdedigingstoren van de familie. ‘Op het oog leven we misschien afgesloten, maar achter onze hoge stenen muren liggen groene grasvelden waar kippen tussen fruitbomen scharrelen. Wij kunnen het prima vinden met al onze burens’, verzekert Nita ons. En met de strenge wetten van de Kanun, waarin een vrouwenleven maar half zoveel

waard was als dat van een man, komt het ook niet meer zo nauw. Nita schuift bij ons aan in de traditioneel aan mannen voorbehouden gastenkamer en later op de avond drinkt ze zelfs een glaasje raki mee. ‘Mijn opa zou zich omdraaien in zijn graf’, lacht ze.

Van de 263 kulla’s in dit deel van het land werden er zeventig volledig met de grond gelijk gemaakt en nog eens 161 zwaar beschadigd tijdens de Kosovo-oorlog in 1999. ‘In de oorlog tussen Servië en de UÇK, het Kosovaars Bevrijdingsleger, hadden we wapens nodig’, vertelt Isup. ‘Die kocht ik in Albanië, waar iedereen destijds een geweer had, om ze aan onze strijders te geven. Vooral hier in Dukagjin, het oosten van Kosovo, was de situatie zwaar. Onze families vluchtten te voet over de bergpassen, naar Albanië en Noord-Macedonië.’

▲ Meer van Shkodër, op de grens van Montenegro en Albanië

VRIENDEN VOOR HET LEVEN

Probeer de Balkan maar eens te begrijpen. Terwijl de tweekoppig Albanese adelaar toch op veel plaatsen in Kosovo wappert, zijn nu juist Montenegro en Albanië beste vrienden. Als we Predrag Vuletić mogen geloven, tenminste. In Virpazar, aan de Montenegrijnse kant van het Skadarmeer, stappen we aan boord van zijn *čun*, een traditionele houten boot waarmee handelswaar over het meer werd vervoerd. Koeien, schapen, geiten – alles ging per boot, want een goede weg rondom het meer bestond toen nog niet. Het open water verbond de dorpen op de oevers met elkaar en met Albanië, waar het Skadarmeer voor een derde in ligt.

‘Toen Joegoslavië uiteenviel en gebukt ging onder sancties, waren het de Albanezen die ons aan “eerste levensbehoeften” als alcohol, sigaretten en diesel hielpen. Wij hielpen het straatarme Albanië op onze beurt aan geld’, vertelt Predrag. Die zware tijden liggen in het verleden. Montenegro worstelt niet met erkenning zoals Kosovo en in Rijeka Crnojevića en Virpazar, dorpen aan het Skadarmeer die we bezoeken, is volop bedrijvigheid. Hier drink je goede wijn op een terras, huur je een kajak, eet je risotto met appel, rozijnen en vijgen of neem je een frisse duik in het zwembad bij je appartement. Het is de Balkan voor beginners, waar je je als toerist nergens zorgen over hoeft te maken.

Hier drink je goede wijn op een terras, huur je een kajak, eet je risotto met appel, rozijnen en vijgen of neem je een frisse duik in het zwembad bij je appartement.

Toch maakt Predrag zich wél zorgen. Aan de rotsen zien we dat het water normaal gesproken zo’n zestig centimeter hoger staat. ‘Ook in Montenegro heb je verschrikkelijk droge jaren. We merken de gevolgen van klimaatverandering. In Nationaal Park Biogradska Gora is het waterpeil op momenten veel te laag.’ Regen wordt met een zucht van verlichting ontvangen. Dan worden de vissen in het meer actief. ‘Er zwemmen ongeveer vijftig soorten vis in het Skadarmeer’, vertelt Predrag, ‘waaronder zelfs een aantal zoutwatervissen zoals de Europese zeebaars, die via de Bojana-rivier vanuit de Adriatische Zee het meer bereikt.’

ZELDZAAM RITJE

In mei en juni kleurt het Skadarmeer wit door de bloeiende lievalden. Nu zien we nog maar een paar bloemen boven de zee van groene bladeren steken. We passeren een ralreiger die roerloos stilstaat op de waterleliebladeren om een onvoorzichtig insect aan zijn snavel te spietsen. ‘Ondanks de natuurlijke rijkdom waren de bewoners rondom het Skadarmeer 150 jaar geleden straatarm’, vertelt Predrag. ‘Om hun povere dieet aan te vullen werden waternoten uit het meer gevestigd, een eetbare waterplant waarvan de vruchten in de zon werden gedroogd om te vermalen en tot brood te verwerken.’ Hij steekt een hand in het water en laat een zwartgroene vrucht met twee grote en twee kleinere uitstekende punten zien.

▲ Meer van Shkodër, op de grens van Montenegro en Albanië

Armoede of niet, zowel het Habsburgse als het Ottomaanse Rijk lieten hun oog op de omliggende landen vallen. Predrag stuurt zijn čun naar het klooster-eiland Kom. ‘Tussen de dertiende en zestiende eeuw bouwden de Montenegrijnen verschillende kloosters op eilandjes in het Skadarmeer. Die lagen zo afgelegen dat ze met rust werden gelaten door de Ottomanen.’ Dat was dan voordat de gevolgen van klimaatverandering hier merkbaar werden. De enige monnik die op het eiland woont is niet thuis. Nu het water zo zeldzaam laag staat, benut hij de kans om een ritje te maken met zijn gare terreinwagen, weg van het eiland. In de schaduw ontwaren we oude schilderijen op de binnenmuren van het klooster, met op de buitenmuren nieuwere fresco’s van met speer, zwaard en kruisboog bewapende heiligen. ‘Kom werd nooit veroverd’, weet Predrag.

‘Destijds kronkelden er brede rivieren rond het klooster. Toen de Ottomaanse bezetter kwam aanrijden, weigerden hun paarden de kolkende stromen over te steken en besloot men deze natuurlijke grenzen te respecteren. Nooit zou een Ottomaan voet zetten binnen de kloostermuren.’

Tegenwoordig is iedereen, ontspannen achteroverleunend in een houten bootje, welkom op de ooit lastig bereikbare eilanden in het Skadarmeer. En ook achter hoge Kosovaarse verdedigingsmuren en in Albanese dorpen waaruit de overheid zelfs de lokale bevolking wegstuurde. Zouden de inwoners van de geïsoleerde valleien hoog in de Vervloekte Bergen, het gebergte dat de drie landen met elkaar delen, net zo verwelkomend zijn? «

▲ Prizren, Kosovo
RECHTERPAGINA Krujë, Albanië

